

Archeologische en Historische Monografieën
van Zuid-West-Vlaanderen

87

**Zuid-Westvlaamse
opgravingen
2013**

PH. DESPRIET

Kortrijk 2014

Kaftillustratie: aardewerk in IJzertijdtraditie. Bodemvondst Wevelgem-Bissegem (Moraviëstraat), spoor 14.006.

© v.z.w. Archeologie Zuid-West-Vlaanderen, Kortrijk

D/2964/2014/2

Elke vorm van nadruk verboden zonder toestemming van de uitgever.

Van 1974 tot eind 2005 stond onze vereniging bekend als:

Archeologische Stichting voor Zuid-West-Vlaanderen vzw

Het recente decreet op de vzw's verbiedt het gebruik van het woord "stichting" in onze naam.

In uitvoering van onze vernieuwde statuten, verschenen in het Belgisch Staatsblad van 27 april 2005, akte nr. 62064, zetten wij vanaf 1 januari 2006 onze werking verder onder de naam:

Archeologie Zuid-West-Vlaanderen vzw.

Realisatie

Uitgeverij Groeninghe Drukkerij, Belfaststraat 12, 8500 Kortrijk
groeninghedrukkerij@skynet.be

VOORWOORD

In het voorliggend verslag bieden we naar jaarlijkse traditie een overzicht van alle vondsten, opgravingen en aanvullende realisaties, verricht in ons werkgebied: het arrondissement Kortrijk (ca. 42.000 ha; 42 gemeenten en deelgemeenten).

Daar we in 1969 met dit initiatief uitpakten (zie De Leiegouw, Jg. XII, 1970, blz. 215-216) beschikken we nu over een uitzonderlijk rijk gedocumenteerd werkdocument voor de verdere opmaak van archeologische kaarten.

De regionale archeologische kaart wordt stilaan een heel stevig opgebouwd werkinstrument, dat jaarlijks met nieuwe vondsten aangevuld wordt; naar schatting telt het arrondissement zowat 8000 bestaande of verdwenen (mechanisch opgeruimde) archeologische vindplaatsen.

Hierdoor krijgen de vlakdekkende opgravingen een ruimere betekenis. In 2013 vonden ze plaats in Kuurne en in Wevelgem; ze vullen onze kennis rond landelijke bewoning in aanzienlijke mate aan. Eerdere resultaten en inzichten door de luchtfotografie m.b.t. de bronstijd kregen plots in Wevelgem een andere dimensie door de ontdekking van twee nagenoeg intacte stukken vaatwerk.

De archeologische veldverkenningen van Menen tot Kortrijk vullen we nu per gemeente aan, met groot resultaat in Bellegem. Nu pas blijkt hoe rijk de Leievallei wel is !

Stadskernonderzoek vulden we in Kortrijk aan met onderzoek in het begijnhof, de ontdekking van pottenbakkersafval, een 13e-eeuwse woning in de Leiestraat ... enz.

Lopende projecten in Heule-Steenakker, Marke-Torkonjestraat en Rollegem-Klijtberg gaan de realisatie van woon- of nijverheidsvestiging vooraf; alle perioden zijn er in het rijke vondstenmateriaal aanwezig.

Naast oude vondstmeldingen en omkaderende studies in de rijks- en overheidsarchieven noteerden we ook de jaarlijkse bijdrage van de luchtfotografie. Uitgevoerd in winterse omstandigheden met een samengaan van ijsvorming en poedersneeuw brachten we met deze werkmethode een hele reeks tot dusver weinig of niet bekende middeleeuwse sites in kaart.

Philippe Despriet
Kortrijk, 1 juli 2014

Fig. 1. Wevelgem-Bissegem (Moraviëstraat). Romeinse waterput met houten, vierkante bekisting.

ARCHEOLOGISCHE KAART VAN BELLEGEM

In Bellegem is het bodemarchief relatief weinig aangetast door verkavelingen en industrie: de landelijke bewoning is er goed gedocumenteerd.

De in 2011 heropgestarte systematische veldverkenning bracht in 2013 niet minder dan 41 vindplaatsen aan het licht. Nu al zijn zowat alle periodes in het vondstenmateriaal van 127 sites vertegenwoordigd.

Voor de Late-Steentijd (ca. 3800-2600 voor Chr.) vulden we de gegevens aan met vindplaats 95 bij De Katte; bijlfragment, schrabber, pijlpunt en andere vuurstenen voorwerpjes. Rond de Kreupelstraat noteerden we dergelijke stukken op de vindplaatsen 92 en 111-113. Enkele vuurstenen exemplaren troffen we aan op sites 91 en 96 bij de Beerbosstraat.

Door de ontdekking van Romeins aardewerk bij De Katte (nr. 95) steeg het aantal met zekerheid bekende vindplaatsen (1e-3e eeuw) tot 7; meer en meer vervolledigt zich het beeld van de landelijke bewoning in die periode.

De aanwezigheid van tientallen walgrachthoeven, niet zelden kern van een heerlijkheid en bezit van adellijke families, verklaart het grote aantal 'oude woongronden'. Dit zijn zone's rond een boerderij die door de gegoede eigenaars en of huurders eeuwenlang bestrooid werden met huiselijk afval. Grote aantallen scherven van zowel import- en regionaal vervaardigd aardewerk laten een eerste besluit toe: omstreeks 1400 had de landelijke bewoning er al haar definitieve indeling verworven. De evolutie van grijs naar roodbakkend gebruiksaardewerk is er goed herkenbaar, terwijl de import van steengoed zowat alle productiecentra van het Rijnland als leverancier aanwijst. Hoogtepunt werd bereikt tijdens de 16e en de 17e eeuw (Raeren, het Westerwald en Bouffioulx). Ook Nederland liet zich niet onbetuigd; majolica (vanaf ca.1550), faïence (vanaf ca.1620), pijpen (1620-1650 tot heden), porselein (vanaf ca.1680) ..enz.

BELLEGEM: GUANO, KENNISMAKING MET AGRARISCHE GESCHIEDENIS

Op vindplaats 90, een helling op de oostzijde van de Sint-Pietersweg, werd een loden zegeltje aangetroffen. Op de voorzijde staat in reliëf het opschrift DREYFYS FRERES ET CIE. Omgeven door een parelraad de centrale tekst GUANO DU PEROU. Op de rugzijde prijkt een centrale hoorn des overvloeds /DEPOSE, omgeven door GOUVERNEMENT DU PEROU.

Fig. 2. Belleghem, vindplaats 90. Voor- en keerzijde van een loden Guanozegeltje (import en gebruik van meststof).

Hoewel herhaaldelijk in de regio aangetroffen, wisten we aanvankelijk niet om wat het ging, tot Duitse archeologen identieke voorwerpen op hun Rijnlandse veldverkenningen aantroffen.

Zij ontdekten dat Alexander von Humboldt al in 1802 de eerste stalen van dit soort vogelmest naar Europa aanvoerde. Een eerste scheepslading bereikte Liverpool in 1840. Daarna kende dit product een stormachtig succes, blijkbaar ook in onze streek. Omstreeks 1894 deed kunstmest zijn intrede en liep het gebruik van Guano fors terug. Het aantreffen van dit loden zegeltype brengt dus een kleine bijdrage voor een betere kennis van onze regionale landbouwgeschiedenis.

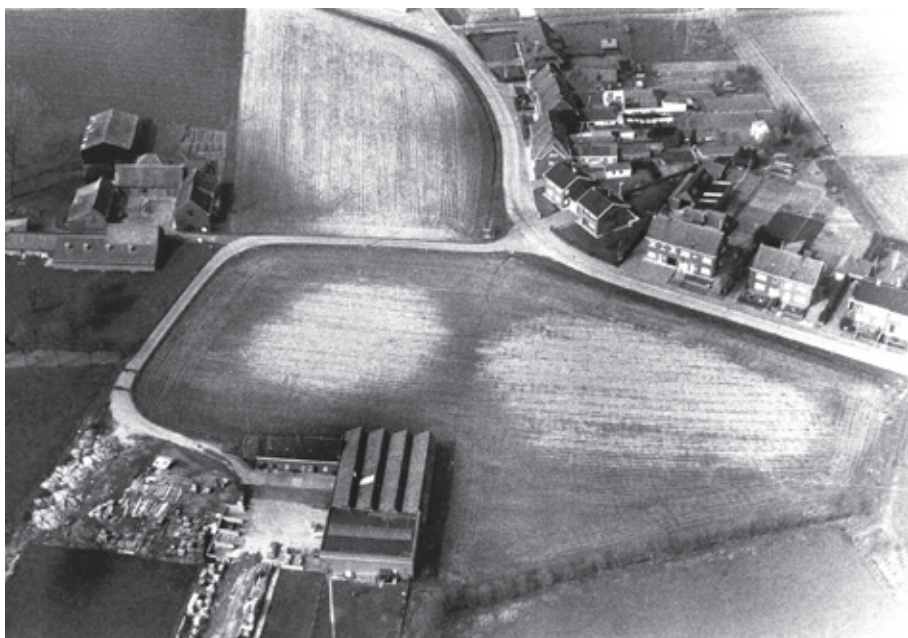

Fig. 3. Deerlijk, opperhof- en neerhof van het verdwenen Goed Te Diependale, gefotografeerd als vochtzone (Ph. Despriet).

DEERLIJK: DE SCHATVONDST VAN 1848

Een merkwaardige muntschat, in 1848 in Deerlijk aan het licht gekomen, was op zijn minst heel vreemd samengesteld; munten van de consulaire families Pompeia, Servilia en Volteja, laat-Romeinse en vroeg-Byzantijnse solidi en ook 5 exemplaren van de Belgische volksstam de Mediomatrici uit de regio Metz (Lotharingen).

Een copie van een brief aan de gemeentecommissaris van Deerlijk bevestigde de vondst en ook haar localisatie in een gebied rond de Vichtestraat, de Vichtesteenweg en de snelweg E 17, om en rond de wijk “den Bonten Os”. Om al deze gegevens te actualiseren en in een poging de schat opnieuw samen te stellen startten we met veldverkenning. Nadat archiefstudie een middeleeuwse walgrachtsite (Goed Te Diependale) belicht had, werd in 2011 op de overeenkomstige plaats een opperhof-neerhofstructuur als vochtzone op luchtfoto's vastgelegd. Het blijkt een heerlijkheid te zijn van het grafelijke leenhof van Harelbeke, met als oudste gegeven de familienaam “Diependaele” in 1214.

Fig. 4. Kortrijk, het hoornwerk bij de Gentsepoort, volgens de kaart van het Bouvekerktiend, 1747 (Rijksarchief).

De veldverkenning, aangevat in 2013, bracht vooreerst laat-neolithisch vuursteenmateriaal aan het licht ter hoogte van de School- en Vichtestraat. Tweede resultaat: op de tweeledige structuur is een rijk ceramisch vondstenmateriaal aangetroffen. Het oudst zijn twee stukken proto-steengoed van een steengoedkruik met een bandvormige rand, een typische vaatwerkvorm omstreeks 1300. Bewoning vanaf de 13e eeuw, zoals te vermoeden was door het archief, is inderdaad aanwijsbaar en ging zonder onderbreking door.

HEULE: DE STEENAKKER

De in het voorjaar 2012 gevonden vindplaats tussen de R 8, de Toortel- en Heulebeek, het Hof van Heule en een begraafplaats is dankzij de monumentale studie “Heule 1111-2011” te identificeren als “de Steenakker”. Dit toponiem wees o.m. in Wervik en in Beveren-Leie steeds een verdwenen Romeinse nederzetting aan.

Dit blijkt ook in Heule het geval! Meer, ook oudere menselijke aanwezigheid liet er sporen na. Zo werd tussen een reeks vuurstenen voorwerpen ook een

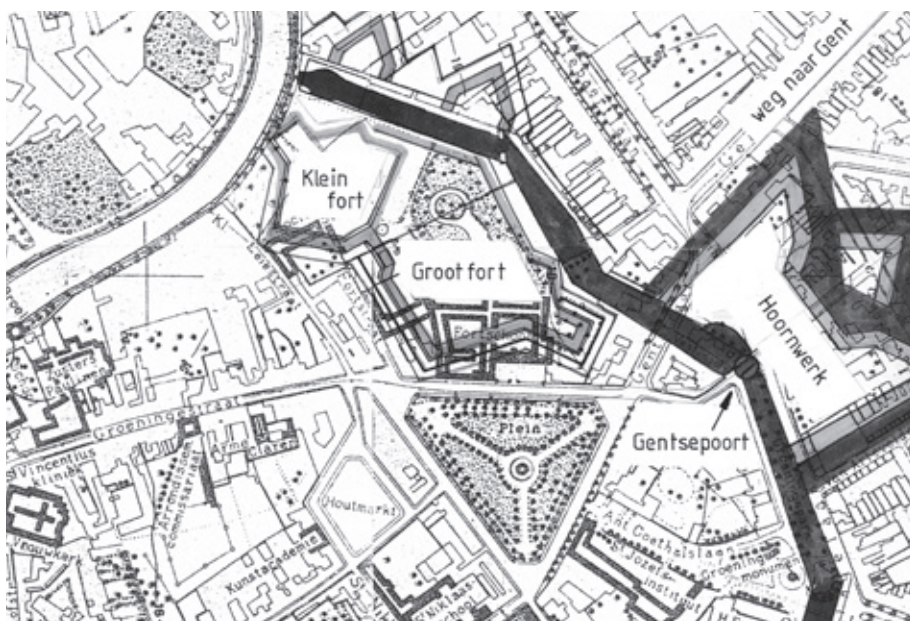

Fig. 5. Kortrijk, situering van de 18e-eeuwse versterkingen van de Gentsepoort tot aan de Leie (Ph. Despriet).

3 cm lange, gesteelde en van weerhaken voorziene pijlpunt aangetroffen. Blijkbaar had de waterrijke omgeving van beide beken grote aantrekkingskracht op de mens.

Fragmenten van dakpannen dateren van de Romeinse tijd.

Middeleeuws aardewerk gaat terug tot het midden van de 14e eeuw; de bewoners van het Hof en de heerlijkheid van Heule zijn er wellicht niet vreemd aan.

Dat hier echter ook veel aardewerk en steengoed van het eind van de 17e eeuw aangetroffen is, is te wijten aan het feit dat de Heulebeek van 1677 tot 1713 officieel de grens vormde tussen de Franse en de Spaanse Nederlanden. In dit kader werd een linie van aarden forten dwars doorheen het geprospecteerde perceel aangelegd in 1694.

Opvallende aanwezige: uiteengespatte Engelse obuskoppen, loden scrapnellbolletjes en koperen drijfbanden van ijzeren granaten. Het zijn stille getuigen van het eindoffensief der Verbondenen, toen Heule op 15 oktober 1918 zwaar door de aanvallers beschoten werd en Duitse troepen noodgedwongen de aftocht bliezen.

Fig. 6. Kortrijk, Patersmotestraat 40. 15e- of 16e-eeuwse zegelmatrijs, aangetroffen als oppervlaktevondst (met dank aan Chr. Coudron).

KORTRIJK: TWEE OPGRAVINGEN ZONDER RESULTAAT

Op de hoek van de Gentse- en Harelbekestraat bouwt men 36 sociale appartementen met bijhorende garages. Door aanleg van de Franse citadel in 1647, opgeblazen in 1684, werd de bodem verstoord. Dit gebeurde een tweede maal door aanleg van een hoornwerk ter beveiliging van de Gentsepoort. Deze versterking werd in 1782-1783 verkocht, waarna afgraving en opvulling plaatsvond. Gevolg: onbeduidende vondsten.

Grootschalige nieuwbouw in het Sint-Amandscollege, tussen Diksmuidekaai en Burgemeester Vercruysselaan werden voorafgegaan door een terreinverkenkend bodemonderzoek, uitgevoerd door All-Archeo bvba uit Bornem. Door de herhaalde aanleg en sloping van een gebastioneerde vesting met voor- en buitenwerken tussen 1577-1578 en 1782-1783 werden geen noemenswaardige archeologica aangetroffen. De te bebouwen percelen liggen trouwens buiten de proosdij, die op een koninklijke schenking van 843 teruggaat.

Fig. 7. Kortrijk, G. Gezellewanding. Fragment van een vermoedelijk 15e-eeuwse grafzerk met voorstelling van een liggend echtpaar.

Fig. 8. Kortrijk, Leiestraat 31 (Lina). Brandlaag van 1382, palend aan een laat-dertiende-eeuwse bakstenen woning (rechts). Links beduidend jongere bouwresten.

KORTRIJK, PATERSMOTESTRAAT 40

Ons medelid Chr.Coudron uit Geluwe meldde ons eind 2012 dat hij op een akker bij de Patersmotedreef 40 in Kortrijk een zegelmatrijs en aardewerk gevonden had. Prospectie bevestigt dat de vindplaats met aardewerk bezaaid ligt; kadaster 1e Afd., sectie E, 408 C 6 en 414 W 10.

Eerste vaststelling: het aantreffen van een reeks vuurstenen voorwerpen, mogelijks van de late-steentijd.

Tweede vaststelling: de vindplaats behoorde bij een walgrachthoeve, bekend als het Goed Ten Houtte, een leen gehouden van het Oud kasteel van Kortrijk. Het werd in 1618 geschonken aan de Jezuiten, die er in 1655 een nog bestaande residentie bouwden.

Het aangetroffen zegel (diam.: 2,9 cm, met 2,6 cm hoge greep) vertoont een gevierendeeld wapenschild, omgeven door bladeren; het eindigt op een afgeronde onderzijde, d.w.z. daterend na 1400. Binnen een cirkelvormige kaderlijn het gedeeltelijk bewaard opschrift S(IGILLUM) IACOB. De rugzijde groeit uit op een zesledig gefacetteerde greep met ronde doorboring. Te situeren in de 15e of de 16e eeuw.

Fig. 9. Kortrijk, Sint-Niklaaskliniek. Laat-middeleeuwse zandwinningskuil, opgevuld met huishoudelijk afval.

Dit voorwerp laat uitschijnen dat het Goed Ten Houtte ouder is dan de 17e eeuw. Dat blijkt o.m. uit het aantreffen van steengoed uit Siegburg (1350-1550), Weserceramik (1570-1630), laat-middeleeuws reducerend gebakken vaatwerk en bierkruiken uit Raeren (16e eeuw).

Opmerkelijk is een terra cottabeeldje dat een Jesuskind voorstelt. Als metaalvondsten noemen we een munt van Albrecht en Isabella (1598-1621) en een reeks meelzakloodjes op opschrift MOULINS DE DEINZE.

Fig. 10. Kuurne. Situering van de tot 2014 bekende Romeinse vindplaatsen.

KORTRIJK: POTTENBAKKERSAFVAL AAN DE RIJSELSESTRAAT

In het kader van wegenwerken in de H.Geeststraat werden leidingen vernieuwd op de westelijke hoek met de Rijselsestraat. Op de aangrenzende percelen waren al in 1956, 1966, 1976, 1980 en 1997 een 15-tal ovens van een pottenbakkersbedrijf aangetroffen. Na een oudere fase tijdens de 12e eeuw (grijs, radgestempeld vaatwerk) was daar een bedrijf actief, dat op zijn hoogtepunt tussen 1250 en 1325 drie types van hoogversierd, luxe aardewerk produceerde; na 1325 verdween het snel uit het regionale marktaanbod.

Tijdens de graafwerken van Eandis werd opnieuw een hoeveelheid misbaksels aangetroffen; men herkent ze aan breuken met druipglazuur, vervormingen en barsten. Het gaat om hoogversierde kruiken waarvan het lichaam met groen geglazuurde schubben bedekt is.

Dat het bedrijf terzelfder tijd ook gewoon, reducerend gebakken types aanmaakte, blijkt uit scherven van schenkkannen, lage kommen, voorraadpotten met gelobde rand, kookpotten, deksels en vuurklokken.

KORTRIJK: 15E-EEUWSE GRAFZERK

In 2007 vestigde F.De Potter onze aandacht op een groot fragment van een laat-middeleeuwse grafzerk ter hoogte van het jaagpad aan de Leie (G.Gezellewandeling).

Het werd op 3 mei 2013 ontdaan van vuil en groen.

Het stuk meet 1,03 x 0,90 m; de aanvankelijke afmetingen schatten we op 2,30 m lengte en 1,15 m breedte.

Voorgesteld wordt een liggend echtpaar, gehuld in een gewaad dat bij wijze van lijnvormige plooien weergegeven is. Beide figuren houden de handen samengevouwen ter hoogte van de borst; tussen beide een middenzuiltje.

Een 6 cm brede bandvormige tekstzone met gotisch opschrift omkadert het geheel; enkel “anno mille quatre cent” is nog leesbaar. Zes vierlobbige elementen onderbreken de tekst. In het midden van de rechterzijde gaat het om een gevierendeeld en aangepunt wapenschild, een verwijzing naar een adellijke familie. Enkele dieper uitgewerkte ruimtes waren aanvankelijk met koperen inlegwerk afgewerkt, wat op een grote financiële draagkracht van de overledenen wijst. Studies door R.Van Belle bieden aanknopingspunten in Vlaanderen, te dateren tussen 1365/1374 (Ieper) en Outryve (1459-1460).

Of de grafzerk uit de nabijgelegen 2e vestiging van de in 1578-1580 gesloopte Groeningeabdij afkomstig is, blijft een open vraag.

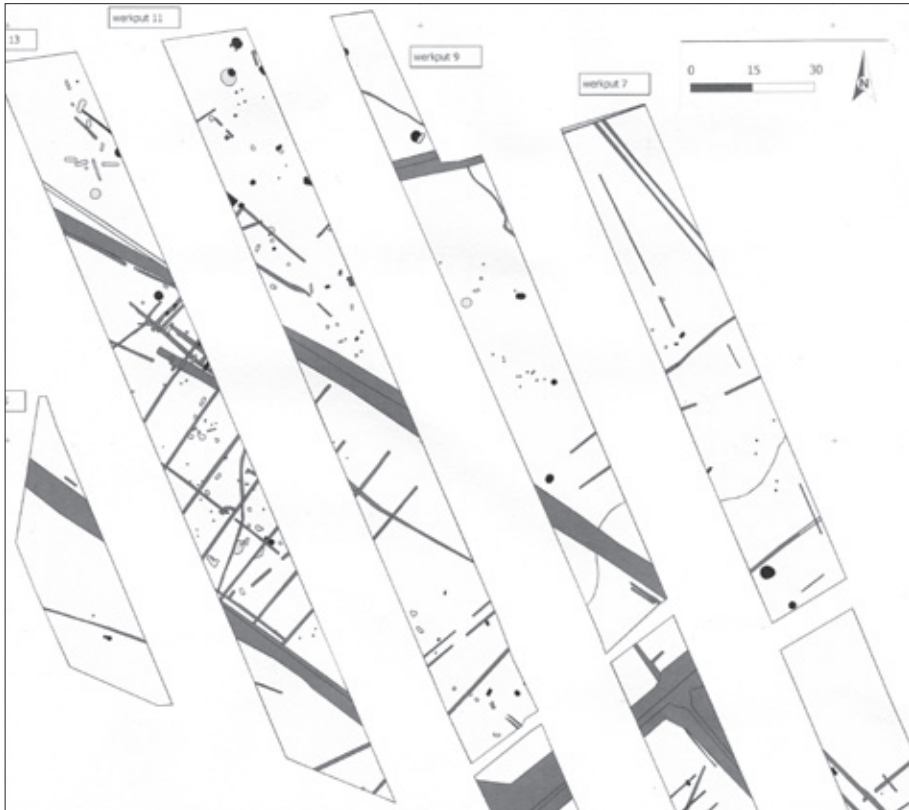

Fig. 11. Kuurne, Pieter Verhaeghestraat. Plattegrond van de sleuven 7, 9, 11, 13 en 15, met aanduiding van alle sporen en akkerindelingen van de Romeinse tijd en de middeleeuwen tot heden (BAAC).

KORTRIJK: TERREINVERKENNEND ONDERZOEK SINT-NIKLAASKLINIEK

Op de Houtmarkt 33, kadaster 3 Afd., sectie H, 534 E, bouwt Sint-Vincentius Voorzorgingen voor Ouderenzorg VZW een nieuw woonzorgcentrum. Daar in die omgeving een pestkerkhof opgeruimd werd en vondsten ingetekend werden in 1955-1958, 1971 en 1975, werd bodemonderzoek verplicht, hoewel het perceel in de archivalia als “lochtynck ende boomgaard” beschreven werd.

Fig. 12. Kuurne, Pieter Verhaeghestraat : gezicht op de bodemsporen uit verschillende perioden in sleuf 4.

Losse vondsten, afkomstig van die vroegere bouwactiviteiten, dateren van de 13-14e eeuw tot heden, maar echte structuren ontbreken.

Toen All-Archeo bvba uit Bornem in augustus 2013 zijn onderzoek uitvoerde, werden ook nu enkel moderne ingrepen en vergraven voorwerpen vastgesteld. Beperkt ceramisch materiaal dateert van de late-middeleeuwen tot het 1e kwart van de 17e eeuw.

Na vrijgave van het terrein kwam onverwacht tijdens de afgraving op 17-18 november 2013 een zandwinningskuil aan het licht. Herkenbaar aan de recht ingegraven wanden en vlakke bodem was de de kuil 1,50 breed en 1,62 m lang; zichtbaar op 2 m diepte onder straatpeil en aan noordwestzijde deels vernield.

De inhoud bewijst dat uitgraving haast onmiddellijk gevolgd werd door opvulling met huishoudelijk afval, mogelijks uit het aangrenzende gasthuis van Sint-Nikolaas. Naast bouwmateriaal en dierenbeenderen bestond de inhoud uit aardewerk van vaak voorkomende types: kruiken, kommen, kookpotten, deksels en bakpannen. Steengoed biedt aanknopingspunten met 15e-eeuwse producties uit Langerwehe en Siegburg.

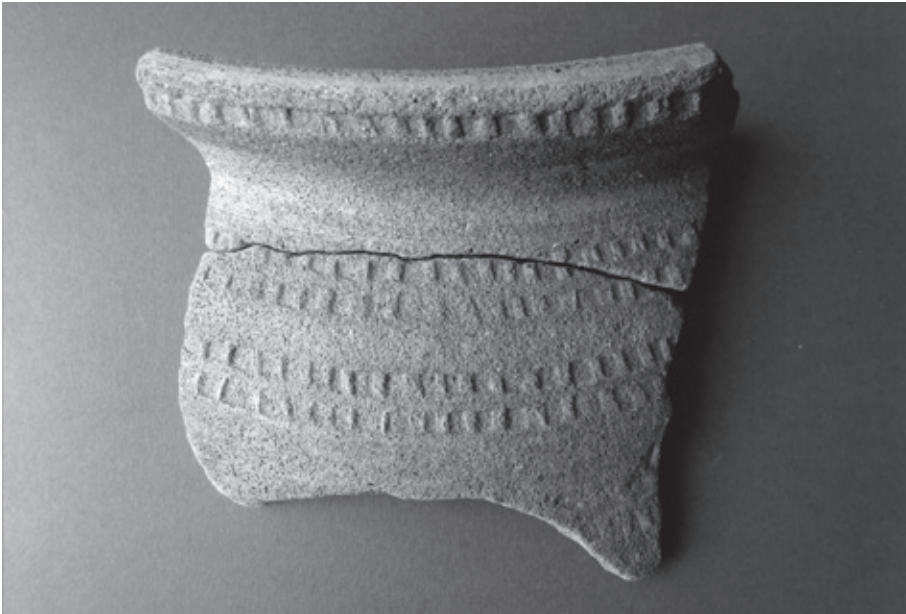

Fig. 13. Kuurne, Pieter Verhaeghestraat : radgestempeld grijs, reducerend gebakken aardewerk, ca. 1125/1150 – 1225/1250, was een opvallende aanwezige in het rijke vondstenmateriaal.

KORTRIJK: 2 WERVEN IN OVERLEIE

Losse vondsten, met als oudste stukken grote bakstenen van ? x 6 x 13 cm, gaan terug tot het eind van de 13e eeuw. Ze werden ingezameld op de hoek Kapel- en Proosdijstraat, waar gezien de slechte bodem geen graafwerk mogelijk was.

Op een werf tussen de Brugge- en de Izegemsestraat was de bodem vergraven voor de bouw van een bastion in 1577-1580. Enkele losse vondsten zijn het gevolg van verkoop en afgraving na 1782-1783.

KORTRIJK, LEIESTRAAT 31: LAAT-13E-EEUWSE WONING

Tijdens sloping en nieuwbouw van de 'Lina', Leiestraat 31, kadaster 1e Afd., sectie G 9 B, werd onze aandacht getrokken door enkele losse vondsten, w.o. één scherfje van zgn. 'Pingsdorfceraamiek', roodbeschilderd aardewerk dat een ruime verspreiding kende tijdens de 11e-12e eeuw, maar omstreeks 1200 verdween.

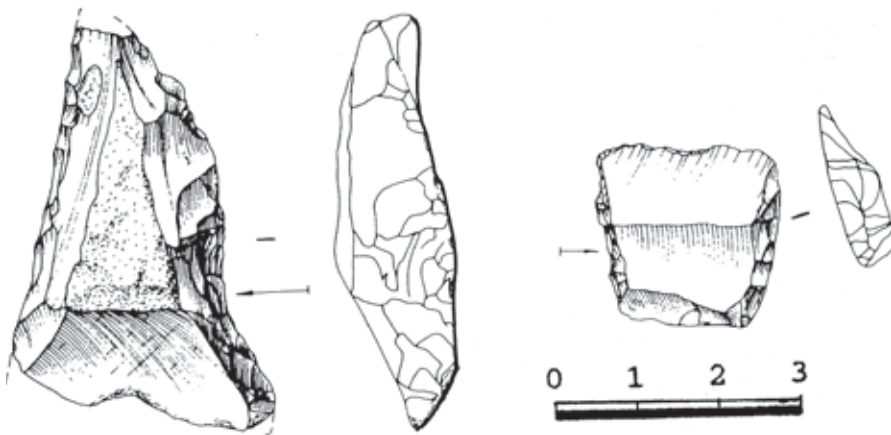

Fig. 14. Rollegem, Klijtberg : vuurstenen afslagbijl en transversale pijlbewapung (C. Casseyas).

Een tweeledig overdekte kelder zat achter modern metselwerk verscholen. Hij meet 9,10 x 6,55 m buitenwerks en bezit 2 dwarse overwelingen van 2,45 en 3,73 m breedte. Hij is met de lengte-as op de Leiestraat gericht en is uniform opgebouwd uit bakstenen van 28 x 6,3 x 13 cm, een formaat dat we in Kortrijk vooral kennen uit contexten van ca.1290-1310.

Aan westzijde bevond zich een jongere constructie, gebouwd met baksteen van 27 x 6,5 x 12,5 cm, gevat in een gele mortel; dit wijst op een datering in de eerste helft van de 14e eeuw.

Het gebouw werd blijkbaar door een felle brand verwoest, zodat tegen de westgevel een 1,28 m brede brandlaag zichtbaar was, bestaand uit bruinrode daktegels, cementresten, verbrande klei, as, lemen wandvulling en scherven van grijs en rood aardewerk. De vormenschat spreekt een datering op 16 december 1382 niet tegen; op die dag werd de hele stadskern aan het vuur prijsgegeven en bleven slechts 10 huizen overeind.

KUURNE: ROMEINSE EN MIDDELEEUWSE LANDELIJKE NEDERZETTING

Door de geplande vestiging van een industriezone tussen de Sint-Katriensesteenweg en de Pieter Verhaeghestraat in Kuurne was op basis

Fig. 15. Kuurne, Pieter Verhaeghestraat : bodemsporen en akkerindeling, aan het licht gebracht tijdens project A 13 0095 (Ph. Despriet).

van voorafgaande prospectievondsten een terreinverkennd onderzoek verplicht. BAAC Vlaanderen voerde de opgraving uit.

Twee grote perioden laten zich onderscheiden.

Tussen ca. 70 en 150 na Chr. ontstond daar een landelijke nederzetting met een overwegend agrarisch, ambachtelijk en zelfbedruipend karakter. Ze werd voorafgegaan door enkele schaarse resten uit de Bronstijd en de IJzertijd.

Op ca. 3 ha kan men tussen de vele greppels, sloten, paalgaten en andere kuilen een bescheiden landindeling herkennen; de inheemse architectuur liet er weinig samenhangende sporen na, en tot een echte romanisatie met bv. het optrekken van gebouwen op Romeinse plattegrond is het nooit gekomen. Planmatige aanleg ontbreekt, handgevormd inheems aardewerk domineert. We noteerden de vondst van enkele brandrestengraven.

Tijdens de 12e, begin 13e eeuw ontstond een gelijkaardige situatie van land- en perceelsindeling, wellicht in het kader van een heerlijkheid en een (niet bestudeerde) walgrachthoeve. Dominante aanwezig is de grijze, reducerend gebakken en radgestempelde ceramiek die we eerder al in regionale context bestudeerden en dateerden.

Jongste vondsten: militaria m.b.t. de periode 1917-1918.

Fig. 16. Door langdurige ijsvorming werd de middeleeuwse walgracht van het verdwenen Goed Te Mosschere in Kuurne zichtbaar (Ph. Despriet).

MARKE, TORKONJESTRAAT

Daar het R.U.P. Torkonjestraat zijn uitvoeringsfase snel nadert, werd de veldverkenning er in versneld tempo uitgevoerd. Zo is een stevige basis van kennis beschikbaar voor een gepland terreinverkenkend onderzoek.

Opgestart in 2009 leverde deze activiteit nu al in het totaal 13194 voorwerpen op, onder te brengen in zes grote periodes. De late-steentijd is door talrijke vuursteenvondsten vertegenwoordigd; aardewerk verwijst naar de IJzertijd en de Romeinse tijd.

Middeleeuws aardewerk is vanaf het midden van de 14e eeuw massaal aanwezig; het gaat niet alleen om import, maar mogelijk ook om afval van een plaatselijke pottenbakkerij. Aan de hand van ceramische strooivondsten is occupatie van het terrein tot op heden aanwijsbaar.

Vroegere vondsten m.b.t. een gilde van karabiniers werden bevestigd door nieuwe vondsten van boterkleurige geweerkeien en musketkogels, dit in samenhang met munten vanaf de 17e eeuw.

Nieuw is het aantreffen van allerlei militaria, hoofdzakelijk te situeren in de eerste wereldoorlog; het vermelden waard is een koperen regimentsteken met opschrift S(OUTH)STAFFORD.

Fig. 17. Sneeuw en ijs benadrukken de motte van de Heren van Kooigem en situeren het verloop van de Spielerlinie in Dottenijs (Ph. Despriet).

MENEN: NIEUWE VINDPLAATSEN

Door de inzet van A.Koopman steeg het aantal bekende vindplaatsen tot 205; nieuw zijn de nrs. 202-205.

Dertien reeds bekende sites werden opnieuw verkend. Op vindplaats 71 noteerden we tussen het rijke vuursteenmateriaal een gesteelde pijlpunt, een transversale pijlbewapening, gepolijste bijlfragmenten en 2 schrabbers. Er is Romeins aardewerk en zgn. Pingsdorfceramiek (10e-12e eeuw) aangetroffen. Van belang waren de werkzaamheden aan de Hollandse kazerne, gebouwd in 1817-1830 in het kader van de aanleg van de anti-Franse Wellingtonlinie, toen Menen als grensvesting compleet herbouwd werd. Bijna al het daar aangetroffen vondstenmateriaal is aan de Hollandse Tijd (1815-1830) en de bezetting tijdens de eerste wereldoorlog (1914-1918) toe te schrijven. Opvallend is een verzameling pijpjes van witte klei, voorzien van een zijmerk en een hielmerk, nl. een gekroonde WS. Dit merk werd lange tijd in Gouda gebruikt, maar is ca.1820-1830 in Kortrijk illegaal nagemaakt.

Fig. 18. Door sneeuw en ijs ontstond een goed beeld van de omgrachte motte als kern van de dorpsheerlijkheid Moorsele (Ph. Despriet).

LUCHTFOTOGRAFIE IN WINTERSE OMSTANDIGHEDEN

Aanhoudende sneeuw in samenhang met langdurige vorst bood in het voorjaar 2013 onverwachte kansen voor het fotograferen van archeologische sites. Een dikke ijslaag in een walgracht zorgde ervoor dat besneeuwde zones op ijs langer zichtbaar bleven dan het omliggende akker- of weideland.

In Bellegem werden de grachten omheen het Goed Te Brasseye zichtbaar. Hetzelfde fenomeen deed zich voor in Desselgem rond het Munckenhof, centrum van de Sint-Pietersheerlijkheid die op een 10e-eeuwse schenking teruggaat.

De besneeuwde walgrachten lieten ons toe de middeleeuwse motte met woontoren in Moorsele vast te leggen. Sneeuw op kleine hoogteverschillen bracht de concentrisch omgrachte motte van de Heren van Spiere in de gelijknamige gemeente aan het licht. In Kooigem gebeurde dat met de motte van de dorpsheerlijkheid.

Door ijs en sneeuw bedekt was een anders moeilijk zichtbare site herkenbaar in Kuurne, nl. de mooi geaccentueerde walgracht rond het Goed Te Mosschere. In Dottenijs/Kooigem herkenden we het verloop van de Spierelinies, aangelegd in 1683-1689.

Fig. 19. Het neerhof en de abdijsite van Wevelgem 3 (Ph. Despriet).

ROLLEGEM: KLIJTBERG

Op de in 1977 ontdekte vindplaats “Klijtberg”, bedreigd door kleiwinning, bevond zich in 1658-1659 het “fort te clytberghe”.

De regelmatig terugkerende veldverkenningen spitsten zich in 2013 toe op 7 verschillende zones tussen de Munkendoorn- en Kannestraat, Rollegemse- en Segersweg.

De 62,5 m hoge heuvel is bezaaid met vuurstenen, w.o. stukken uit de late-steen tijd.

De bewoners van omliggende hoeven lieten er vanaf ca. 1400 tot op heden huishoudelijk vaatwerk als afval achter. Een opvallende concentratie van steengoed uit het Westerwald is wellicht aan het verdwenen fort toe te schrijven, evenals munten.

Musketkogels en bronzen soldatenknopen bewijzen dat ook in jongere tijden mogelijk militaire eenheden op deze strategische heuvel post gevat hebben. Dit was wellicht ook het geval in 1918; beschietingen met vliegtuigen tijdens de 2e wereldoorlog lieten er eveneens sporen achter.

Fig. 20. Wateroverlast versterkt het beeld van de omgrachte opperhof-neerhofstructuur van de dorpsheerlijkheid Vichte (Ph. Despriet).

SINT-DENIJS: HET FORT TE CLAERE EN DE AANVAL VAN 1695

Het in 1695 door Franse troepen aangelegde Fort te Clare in Sint-Denijs, hoofdkwartier van een reeks forten tussen Kortrijk en de Schelde, werd nog hetzelfde jaar door de geallieerden bestormd.

Prospecties in 2012 rond Beerbos- en Vinkestraat zetten we in 2013 verder op de hoek van Perre- en Vinkestraat. We zamelden nieuwe vuursteenvoorwerpen uit de late-steen tijd in en lokaliseerden een strooizone met aardewerkvondsten uit de periode 1650-1950.

WEVELGEM: ARCHEOLOGISCHE KAART

De opmaak van de archeologische kaart van Wevelgem krijgt stilaan vaste vorm; 50 vindplaatsen werden door F. Catteuw gelocaliseerd.

Dit leverde in 2013 twee vondsten uit de late-steen tijd op ter hoogte van de Artoisstraat en de Visserijstraat; daar werd ook Romeins aardewerk

Fig. 21. Wevelgem-Bissegem (Moraviëstraat). Totaalplan van alle aangesneden bodemsporen (BAAC).

Fig. 22. Wevelgem-Bissegem (Moraviëstraat). Resten van Duitse versterkingen, 1917-1918.

aangetroffen en liggen laat-middeleeuwse woongronden rondom hoeven met aardewerk bezaaid.

Bij het Goed Te Pesscherie kwam een vuurstenen pijlpunt met centrale schacht aan het licht; lengte: 2 cm (spits afgebroken).

WEVELGEM-INDUSTRIEZONE ZUID: VLAKDEKKENDE OPGRAVING

Van 18 juli tot begin september 2013 was BAAC bvba o.l.v. Tina Dyselinck werkzaam ter hoogte van de Moraviëstraat, op de grens van Wevelgem en Bissegem. In 26 sleuven werd 3,5 ha onderzocht.

Oudste vondsten: enkele vuurstenen voorwerpen.

Greppels die het terrein doorkuisen bevatten aardewerk dat technisch gezien in de IJzertijd thuishoort. Uniek was de vondst in sleuf 6, spoor 51, van 2 handgevormde potten uit de late-bronstijd (ca. 1100 vóór Chr.). Gezien de schaarste aan vondsten uit die periode een ontdekking van toonaangevende betekenis!

Waar het terrein in de loop der eeuwen niet afgeploegd was, deed zich een concentratie van kuilen, afvalkuilen en paalgaten voor, maar van een

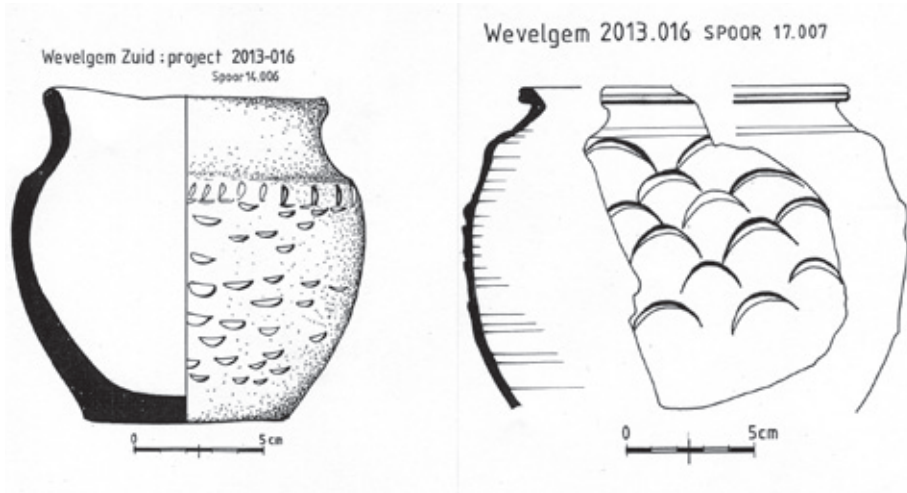

Fig. 23. Wevelgem-Bissegem (Moraviëstraat). Romeins aardewerk.

goed gestructureerde nederzetting is er geen sprake. Eens te meer gaat het om een erg traditionele inheemse nederzetting met een sterk agrarisch en zelfbedruipend ambachtelijk karakter, waar woon- en leefzone door sloten en hagen omringd waren, gebouwen in duurzame materialen ontbreken en architectuur beperkt bleef tot lichte, houten vakwerkconstructies. Die waren wellicht verplaatsbaar en uitneembaar.

De nederzetting illustreert hoe de bevolking naar aloude gewoonten verder bleef leven en romanisatie niet veel verder ging dan wat import van vaatwerk, dakpannen, maalstenen en speciale producten zoals zoutcontainers en vuurbokken.

Een waterput met houten, vierkante bekisting was opgebouwd uit planken van 100 x 9 x 40 cm; toen een van deze planken middendoor brak, werd hij verlaten en raakte hij met organisch materiaal opgevuld.

In sleuf 20 tenslotte kwam een brandrestengraf aan het licht.

Aardewerk situeert de nederzetting van de tweede helft van de 1e tot de 2e helft van de 2e eeuw; een precieze begin- en einddatum is niet te bepalen.

We stelden tenslotte vast dat op het terrein ook bunkertjes, loopgraven en kuilen uit 1917-1918 aangelegd waren.

Fig. 24. Wevelgem-Bissegem (Moraviëstraat). Romeins technisch aardewerk.

WEVELGEM: ROMEINSE MUNTVONDST

Via F. Catteeuw raakte bekend dat de Heer Deman omstreeks 1960 in de Eglantierestraat 29 in Wevelgem een bronzen, Romeinse munt gevonden had; dit gebeurde in de nabijheid van de Peremeersbeek.

Het betreft een as van keizer Vitellius, kortstondig aan de macht tijdens de burgeroorlog van 68-69 na Chr.

Geslagen tussen 14 april 69 en 22 november 69 na Chr.; type RIC 42 en BMC 103.

ZWEVEGEM: SLIJPEMOLEN

Vanaf 1626 vermelden de archivalia regelmatig een watermolen op de Slijpebeek, dicht bij de grens met Deerlijk. Hij is gesitueerd in de Stedestraat en kwam in het daglicht te staan toen V.Z.W. Molenecho's het uitvoeren van instandhoudingswerken voorstelde. Maar ... het ging snel bergaf omdat het dragend muurwerk vermoedelijk opzettelijk ontwricht werd om aan klassering en restauratie te ontsnappen.

Fig. 25. Wevelgem - Eglantierstraat : Romeinse muntvondst (as van keizer Vitellius, 68-69 na Chr.).

Veldverkenning in 2013 wees uit dat de bewoning veel ouder moet zijn en wellicht teruggaat tot ca. 1500. Het als strooivondst aangetroffen aardewerk overspant een periode van de late-middeleeuwen tot heden, met grijs en reducerend gebakken vaatwerk als oudste voorwerpen.

Publicaties Archeologie Zuid-West-Vlaanderen

Beschikbaar:

3. Kaster (1981)	7,00 €
11. De Kortrijkse Leprozerij (1233-1944) (1985)	7,00 €
19. Een midden-neolitische site te Spiere (1988)	2,00 €
27. De Kortrijkse St.-Maartenskerk (1992)	9,00 €
28. De Kortrijkse Groeningeabdij (1993)	18,00 €
30. Noodopgraving a.h Kortrijkse Schouwburgplein (1994)	18,00 €
31. De Franse dwangburcht van Kortrijk (1994)	8,00 €
35. Metseltekens in West-Vlaanderen en Noord-Frankrijk (1997)	23,00 €
41. De St.-Amanduskerk van Bavikhove (1999)	21,00 €
49. De iconografie van de Guldensporenslag (2002)	14,00 €
50. Kortrijk 1302 - De koninklijke dwangburcht (2002)	35,00 €
51. Gulden Sporen. Ontstaan en evolutie, iconografie, mythe (2002)	19,00 €
53. 800 Jaar Onze-Lieve-Vrouwekerk, 1203-2003 (2003)	32,00 €
55. De dorpsheerlijkheid en het kasteel van Vichte (2004)	20,00 €
58. Middeleeuwse huiskelders in de Kortrijkse stadskern (2005)	20,00 €
59. Gestempeld, 16e-eeuws aarden vaatwerk (2005)	10,00 €
60. Nieuw licht op de moderne vesting Kortrijk (2005)	10,00 €
61. De Kortrijkse Artillerietoren (2006)	20,00 €
63. Kortrijk in 1302 - Topografie van stad en slagveld (2006)	30,00 €
64. Zuid-West-Vlaamse Opgravingen 2006 (2007)	7,00 €
65. Munten, rekenpenningen, muntgewichten en religieuze devotionalia uit het Begijnhof van Kortrijk (2007)	25,00 €
66. Dierresten uit de Gallo-Romeinse haven en elders in Kortrijk - archeologisch onderzoek van de Romeinse Haven (2007)	15,00 €
68. Kortrijk en Vauban (1633-1707) - Het ontstaan en de topografie van een vesting (4e-19e eeuw) (2008)	30,00 €
69. Noodopgraving in de Franse dwangburcht van Kortrijk (2009)	20,00 €
71. Geografie en Defensie (2009)	10,00 €
72. 10.000 Jaar Menen. 40 Jaar vondsten, opgravingen en restauraties (2009)	40,00 €
74. De Wellingtonlinie en de Hollandse vesting Menen (2010)	15,00 €
75. De Kortrijkse Broeltorens - een bouwhistorische en archeologische studie (2010)	30,00 €
76. Zuid-West-Vlaamse opgravingen 2010 (2011)	7,00 €
77. Militaire atlas van Menen 1869 (2011)	15,00 €

78. Oorlog in Zuid-West-Vlaanderen, 1566-1713 (2011)	35,00 €
79. Zuid-West-Vlaamse opgravingen 2011 (2012)	7,00 €
80. Grijs, radgestempeld aardewerk uit Kortrijk, 1125/1150-1225/1250 (2012)	15,00 €
81. Helkijn. Burcht en residentie van de bisschoppen van Doornik (2012)	25,00 €
82. Pelgrimsinsignes en andere draagtekens in Kortrijk (2013)	20,00 €
83. Zuid-West-Vlaamse opgravingen 2012 (2013)	7,00 €
84. Archeologische atlas Kortrijk - deel I - Buda en Overleie (2013)	25,00 €
85. 40 jaar luchtfotografie in Waregem (2013)	7,00 €
86. Kortrijk 1683-1684 in de Atlas van de Markies van Gastañaga	15,00 €
87. Zuid-West-Vlaamse opgravingen 2013 (2014)	7,00 €

Bestellingen

Archeologie Zuid-West-Vlaanderen is uitgever van al zijn publicaties.

Bestellingen kunnen aan het secretariaat van „Archeologie Zuid-West-Vlaanderen” gericht worden per fax, bestelbon, e.mail e.a.:

Fabienne Vanderghinste, Filips van de Elzaslaan 4, 8500 Kortrijk
Tel/Fax: 00 32 56 22 21 99
e.mail: fabienne.vanderghinste@belgacom.net
www.archeologiezwvl.be

Bankrekening: BE76 4667 6728 8195

Betalingen buitenland: IBAN BE 76 4667 6728 8195 Swift Account Kred Bebb

De publicaties zijn ook verkrijgbaar bij:

Standaard Boekhandel NV - Doorniksestraat 1 - B-8500-Kortrijk
Tel 00 32 56 22 10 89